

ROSSICA W DZIENNIKACH JAROSŁAWA IWASZKIEWICZA. PODSTAWOWE WĄTKI. ASPEKTY KOMPARATYSTYCZNE.

STRESZCZENIE

Jarosław Iwaszkiewicz (1894-1980) – polski pisarz, tłumacz, eseista, działacz kulturalny. O jego niebywałym poziomie świadczy m.in. czterokrotna nominacja do Nagrody Nobla w dziedzinie literatury (w roku 1957, 1963, 1965, 1966), dwukrotne otrzymanie Nagrody Ministra Kultury i Sztuki (w roku 1963 i 1977) czy też nagroda im. Leona Reynela (1937). Oprócz uprawiania twórczości literackiej Iwaszkiewicz od 1911 roku pisał dzienniki osobiste.

W ramach niniejszej rozprawy doktorskiej podjęto próbę analizy *Dzienników* Jarosława Iwaszkiewicza pod kątem występujących w nich rossików, które składają się na indywidualnie wykreowany kod kulturowy Rosji. Bazą przeprowadzonej analizy jest 3-tomowe wydanie *Dzienników* Pisarza w opracowaniu Roberta i Agnieszki Papieskich (wydawnictwo „Czytelnik” 2007-2011), ponad to sięgano do fragmentów korespondencji, recenzji, artykułów prasowych, esejów itd.

Fundamenty teoretyczno-metodologiczne rozprawy konstytuują się wokół zagadnień kulturowej teorii literatury i komparatystyki kulturowej. Aktywnie korzystano z osiągnięć geopoetyki, intertekstualności, studiów postkolonialnych, kategorii pamięci, studiów genderowych. Ważną rolę odegrało też pojęcie transferu kulturowego, opozycji swój/obcy itd. Ze względu na różnorodność omawianych dyskursów niniejsza rozprawa ma charakter interdyscyplinarny, przez co nie można zapomnieć o szeregu nauk pomocniczych – dla omówienia poszczególnych zagadnień użyto pojęć historycznych, politologicznych, historycznoliterackich, genologicznych, psychologicznych, filozoficznych, historii sztuki, muzykologicznych, architektonicznych, antropologicznych, kulturologicznych i in.

Struktura pracy *Rossica w dziennikach Jarosława Iwaszkiewicza. Podstawowe wątki. Aspekty komparatystyczne* przewiduje istnienie wstępu, rozdziału teoretycznego, trzech rozdziałów praktycznych oraz innych niezbędnych elementów kompozycyjnych, takich jak wnioski końcowe, streszczenie, bibliografia, spis treści czy spis wykorzystanych ilustracji. Rozprawa posiada także aneks z ilustracjami.

Rozdział teoretyczny poświęcony został przedstawieniu dziennika jako gatunku w ramach literatury dokumentu osobistego. Zarysowano krótką historię gatunku oraz

wyodrębniono podstawowe kategorie analityczne dzienników. Ponad to przytoczono wybrane metody z zakresu komparatystyki klasycznej i kulturowej, które mają aktywne zastosowanie przy pracy z gatunkiem dziennika.

Pierwszy rozdział analityczny *Klasyki literatury rosyjskiej w recepcji Jarosława Iwaszkiewicza* skupia się na iwaszkiewiczowskiej recepcji rosyjskiej literatury XIX-wiecznej. Składa się on z trzech podrozdziałów, każdy z których został poświęcony innemu nurtowi literackiemu. Najwięcej uwagi skierowano na pisarzy tworzących w duchu filozofii egzystencjalnej – Lwa Tołstoja i Fiodora Dostojewskiego. To właśnie ich nazwiska najczęściej pojawiały się na kartach *Dzienników*. Pozostałych autorów zaprezentowano w porządku chronologicznym, są to m.in. Aleksandr Radiszczew, Anton Czechow, Nikoła Gogol czy Aleksandr Puszkina, podzielono ich na tych, prezentujących tradycyjną estetykę i problematykę oraz na kontynuatorów tradycji klasycznej.

Tematyka drugiego rozdziału praktycznego – *Dwudziestowieczne rossica w Dziennikach Jarosława Iwaszkiewicza* – oscyluje wokół szeroko rozumianej „dwudziestowieczności”. Oprócz dyskursu literackiego pojawiają się tematy historyczne, polityczne, społeczne. Poszczególne podrozdziały zdradzają stosunek Iwaszkiewicza do czasów komunizmu. Prezentowane jest podejście Iwaszkiewicza do estetyki socrealistycznej i do nacechowanego ideologicznie literaturoznawstwa. Rozdział ten przedstawia kulisy polsko-radzieckich stosunków kulturalnych w sferze literackiej. Skupiono się również na prześladowaniach przez władze komunistyczne pisarzy „niesfornych”. Oczywiście w rozdziale przeanalizowano też stosunek Iwaszkiewicza do wybranych rosyjskich pisarzy XX-wiecznych.

Trzeci rozdział praktyczny – *Dyskurs sztuki i podróży w iwaszkiewiczowskich rossicach* – podejmuje, przede wszystkim, pozaliterackie dyskursy estetyczne. Podrozdział pierwszy poświęcono roli muzyki kompozytorów rosyjskich w życiu Iwaszkiewicza. W kolejnej części skupiliśmy się na analizie wrażeń podróżniczych z wyjazdów do Związku Radzieckiego. Najwięcej uwagi udzielił Moskwy i jej okolicom oraz Leningradowi. Fragmenty te pokazują stosunek pisarza do rosyjskiej architektury i krajobrazu. Zwrócono też uwagę na kategorię pamięci, która aktywowała się zwłaszcza podczas wyjazdów do Włoch. Podróżnicza wizja Rosji została krótko zestawiona z iwaszkiewiczowskimi wyjazdami na Sycylię i do Danii. Dzięki temu stworzona została siatka kartograficzna, pozwalająca na porównanie Wschodu i Zachodu, Południa i Północy.